

Ключевые слова: финансовое состояние, развитие аграрного сектора, платежеспособность, ликвидность, финансовая устойчивость, рентабельность, деловая активность, финансовые результаты.

Annotation. The article outlines the key problems for the development of the agricultural sector of Ukraine. The need to create sustainable financial situation of enterprises for achieving priority objectives that relate to the agricultural producers state. The evaluation of financial situation of agricultural enterprises and outlined problems managing their financial activity. Singled out priorities to form stable financial condition.

Keywords: financial situation, development of the agricultural sector, solvency, liquidity, financial stability, profitability, business activities and financial results.

УДК 330.33.012

Герец А.В.
аспірантка ТДАТУ

ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЦИКЛІЧНОСТІ ТА ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ

Анотація. В статті проаналізовано проблему оптимізації визначення економічного циклу та його класифікації. Особливу увагу приділено ідентифікації термінів та класифікацій економічного циклу в умовах сьогодення.

Ключові слова: економічний цикл, класифікація циклів, концепція економічного циклу.

Актуальність проблеми. Рух матерії являє собою нескінченний перехід від одного стану до іншого. Тому циклічність становить загальну форму руху матерії та тісно пов'язана з послідовністю станів, яким притаманні певні особливості та прояви. Повторюваність явищ через певні проміжки часу відіграє велику роль і в суспільстві. Економічний розвиток завжди відрізнявся нерівномірним характером. Теорія економічного циклу є однією з найважливіших складових досліджень економічної динаміки, а циклічність розглядається як один із способів саморегулювання ринкової економіки. Тому дослідження поняття циклічності та класифікації економічних циклів не втрачають своєї актуальності.

Аналіз наукових публікацій і досліджень. Дослідження циклів мають свою історію (Аристотель, Платон, Ш. Фур'є і Т. Мальтус.) та відрізняються великим різноманіттям точок зору[1]. У. Мітчел, який вивів поняття

економічного циклу, трактував його, як коливання сукупної економічної діяльності [2]. Е Хансен підходив до розуміння економічного циклу як коливання зайнятості, обсягу продукції і рівня цін.[3] Й. Шумпетер розробив інноваційну теорію економічної циклічності, як закономірність економічного зростання, головною причиною якого є інвестування в основний капітал[4]. М. І. Туган-Барановський, М. Д. Кондратьєв, Д.В. Шиян розглядали поняття аграрного циклу, як коливання ділової активності виробників сільськогосподарської продукції [5].

Метою статті є удосконалення загального визначення економічної циклічності та підходів до класифікації економічних циклів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження економічної циклічності та головних причин її виникнення пройшли довгий еволюційний шлях і змінювалися з розвитком суспільства, форм господарювання та науково-технічного прогресу (табл. 1).

Дані підходи до розуміння циклічності економіки вивчалися вченими через аналіз широкого спектру внутрішніх і зовнішніх факторів, які в свою чергу впливають на характер циклу, його тривалість, специфіку прояву окремих фаз. У розвитку циклічності велике значення мають масштабні прояви соціально-економічних трансформацій, такі як війни, революції та військові перевороти; недостатній рівень споживання; високі темпи зростання населення; технічні та технологічні нововведення. Підхід кожного вченого до розуміння циклічності формується з урахуванням актуальних проблем свого часу. Саме тому на наш погляд, періодична систематизація існуючих підходів до розуміння циклічності не втрачає актуальності та наукової цінності.

Економічна циклічність - періодичні коливання економічної кон'юнктури, внаслідок системних змін параметрів, детермінованість яких носить невизначений характер.

На наш погляд найбільш повну та обґрунтовану класифікацію підходів до розуміння економічного циклу та істотних елементів його теорії представлено в монографії А. Хансена "Економічні цикли і національний доход» (1951) [3]:

**Підходи до розуміння циклічності економіки
з позиції форми прояву її детермінанти**

Детермінанта циклу	Автор	Форма прояву
1. Відлив золота закордон	Е.Де Лавеле	Зменшення резервів банку, скорочення кредиту, падіння цін на товари
2. Періодичні коливання цін на товари	К.Жюгляр	Затримка експортних операцій, менш сприятливий платіжний баланс, відлив золота з країни
3. Недоспоживання народних мас	Д. Рікардо, Ж.Сімонди, Д.Гобсон, Р.Фостер, Карл Маркс	Суперечність між виробництвом і споживанням, між виробництвом на окремому підприємстві та відсутність такої організації у всьому суспільстві
4. Коливання розмірів інвестицій	М. Туган-Барановський	Інвестиції нижче поточних заощаджень, підвищення процентної ставки.
	К. Віксель	Низький дохід, високий відсоток, капітальна вартість нижче витрат виробництва, зниження попиту.
	Дж.М.Кейнс	Інвестиції нижче заощаджень, низький дохід, високий відсоток, зниження попиту
	А.Шпітгоф	Нееластичність попиту на реальний капітал (падіння граничної ефективності капіталу) обмежена пропозиція засобів (вільного капіталу)
	Р.Харрод	Високі заощадження, низький дохід, високий відсоток
5. Нестабільність грошово-кредитної політики (коливання економічної активності)	У.Мітчелл	Поява безробіття, дефіцит, інфляція
6. Науково-технічний прогрес	Г.Кассель	Зміна техніки і перехід від примітивної до складної індустріалізованої економіці
	М. Кондратьєва	Заощадження капіталу, зміна техніки, зміна видобутку золота і грошового обігу
7. Тривалість оновлення основного капіталу, НТП	С.Кузнець	Моральний знос обладнання, прискорення амортизації
8. Новації	Й.Шумпетер	Нестійкість накопичень, швидкий процес реорганізації, підвищення виробничих витрат, конкуренція нових продуктів, нових технологій, зниження нових джерел забезпечення, збільшення кредитів.
9. Нерівномірність капіталовкладень в товарно-матеріальні запаси, основний капітал, будівництво	А.Хансен, Й.Шумпетер	Зниження граничної ефективності капіталовкладень, збільшення норми відсотка, зростання цін на інвестиційні товари, падіння схильності до споживання, збільшення схильності до заощаджень
10. Монетарна нестабільна політика	М.Фрідмен	Втручання держави в економіку

1. Роль коливань у розмірах інвестицій (Туган-Барановський, Шпітгофф, Кассель, Робертсон).
2. Аналіз детермінант інвестування: природна норма, взята у відношенні до грошової норми процента, або графік граничної ефективності інвестицій і грошової норми процента (Віксель, Кейнс).
3. Роль динамічного фактора: техніки, природних ресурсів, розширення території і росту народонаселення як детермінант інвестування (Шпітгофф, Харрод).
4. Пучкоподібний характер інвестування, зумовлений стадійним характером явищ, викликаний діяльністю в галузі нововведень (Шумпетер).
5. Капіталістичний метод виробництва (необхідність тривалого часу виробництва елементів основного капіталу) і принципи акселерації (Афталіон, Пігу, Дж. М. Кларк).
6. Початкові імпульси і поширення циклічних рухів, зумовлене структурою економіки (Віксель, Пігу).
7. Мультиплікатор інвестицій і функції споживання (Кан, Кейнс).
8. Взаємозв'язок економічних змінних — економетричні моделі (Тінберген, Фріш, Семюелсон, Хікстаін.).

Роль коливань у розмірах інвестицій, аналіз детермінант інвестування та мультиплікатор інвестицій і функцій споживання в класифікації елементів теорії циклу, на нашу думку, взаємозалежні і можуть бути об'єднанні. Якщо розміри інвестицій будуть змінюватися під впливом будь-якої детермінанти, то відповідно будуть змінюватись і форми кожного прояву. Темп росту інвестицій залежить від функції споживання. Якщо фактор росту споживання на інвестиції зміниться (витрати на придбання, недолік основного капіталу, ефективне капітальне вкладення, зміна кон'юнктури, доходів), то це в свою чергу приведе до коливань у розмірах інвестицій.

Проблеми світової демографії та продовольчої безпеки надзвичайно актуальні. Економічні цикли дуже тісно пов'язані із забезпеченням сталого розвитку сільського господарства і сільських територій. Циклічність і

нестабільність головних економічних показників стає елементом впливу на соціальну ситуацію, яка в останні роки має тенденцію до погіршення. На нашу думку, цей процес є набагато складнішим і обумовлений особливостями функціонування сучасних аграрних структур. Серед теорій економічних циклів найменший розвиток отримали праці з циклічного розвитку сільського господарства, хоча початок цих досліджень був закладений ще у середині ХІХ ст. Принципова відмінність сільськогосподарських циклів від інших циклічних коливань полягає в тому, що вони пов'язані з природними циклами. Одним з перших, хто поставив питання про існування зв'язку між природними та економічними циклами був український вчений С. Подолинський, який розглядав глобальну проблему взаємодії людства з природою та навколишнім світом.

Д.В. Шиян вводить поняття аграрного циклу, трактуючи його, як особливий різновид циклів, які знаходять свій вираз у коливанні ділової активності виробників сільськогосподарської продукції, обумовлений взаємодією з різними складовими елементами економічної системи та впливом природних умов [6].

Підприємництво відіграє велику роль в розвитку економіки. Йому характерна реакція на зміни зовнішнього середовища. Кожен цикл проходить фази, в яких відбувається витіснення існуючої системи більш стійкою і прогресивною. Однією з рушійних сил цього процесу є підприємництво, функція якого полягає в здатності створювати і розпізнавати можливості отримання прибутку.

З урахуванням викладених міркувань, елементний склад теорії циклу можна запропонувати у такому вигляді:

1. Роль інвестиційних факторів (коливання розмірів, детермінанти інвестування, мультиплікатор і функції споживання) (Туган-Барановський, Шпітгофф, Кассель, Віксель, Кейнс).

2. Роль динамічного фактора: техніки, природних ресурсів, розширення території і росту народонаселення як детермінант інвестування (Шпітгофф, Харрод).

3. Пучкоподібний характер інвестування, зумовлений стадійним характером явищ, викликаний діяльністю в галузі нововведень (Шумпетер).

4. Капіталістичний метод виробництва (необхідність тривалого часу виробництва елементів основного капіталу) і принципи акселерації (Афталіон, Пігу,).

5. Початкові імпульси і поширення циклічних рухів, зумовлене структурою економіки (Віксель, Пігу).

6. Вплив сільського господарства (С. Подольский, Д.В.Шиян)

7. Взаємозв'язок економічних змінних — економетричні моделі (Тінберген, Фріш, Семюелсон, Хікстаін.).

8. Роль підприємництва (Мизес и Хайек).

Класифікація економічних циклів розвитку суспільного виробництва за їх тривалістю отримала назву за іменами своїх дослідників - Дж. Кітчена, К.Жугляра, С. Кузнеця, М. Кондратьєва. На наш погляд, дана класифікація може бути поглиблена шляхом її деталізації (конкурентоздатність, сфера поширення) та розширена за рахунок елементного складу циклу (табл. 2).

Висновок. Визначення економічної циклічності розглянуто з позиції невизначеності детермінант системних параметрів. Елементний склад теорії циклу Хансена розширений врахуванням впливу підприємництва та сільського господарства.

Традиційна класифікація економічного циклу за тривалістю поглиблена деталізацією за конкурентоздатністю та сферою поширення, і розширена за рахунок елементного складу циклу.

Класифікація економічного циклу

Класифікаційна ознака	Вид циклу
1) За тривалістю	<ul style="list-style-type: none"> • однорічні, обумовлені сезонними коливаннями; • 3 - 5-річні цикли Кітчина-Крума • 7 - 11-річні цикли Жуглара, • 17 - 18-річний (цикл Кузнеця); • 45 - 60-річні цикли Кондратьєва • вікові логістичні цикли, що охоплюють період від 150 до 350 років.
2) за конкурентно-здатністю	<ul style="list-style-type: none"> - цикл вільної конкуренції, - чистої монополії, - монополістичної конкуренції,
3) за сферою поширення	<ul style="list-style-type: none"> • фінансовий, пов'язаний з оборотними коштами, «цикл запасів» Джона Кітчина. • інвестиційний — пов'язаний з поновленням активної частини основних фондів, «цикл амортизації устаткування» Клементя Жюгляра. • будівельний — пов'язаний з поновленням пасивної частини основних фондів, переважно житлових споруд, «цикл амортизації житлових споруд» Саймона Казнеця. • технологічний, пов'язаний з принциповою зміною техніко-економічної парадигми (що викликає й поновлення та заміну виробничих фондів у цілому), «великий цикл кон'юнктури» М. Кондратьєва.
4) за елементами теорії циклу	<ul style="list-style-type: none"> - роль інвестиційних факторів (коливання розмірів, детермінанти інвестування, мультиплікатор і функції споживання) - роль динамічного фактора: техніки, природних ресурсів, розширення території і росту народонаселення як детермінанти інвестування - пучкоподібний характер інвестування, зумовлений стадійним характером явищ, викликаний діяльністю в галузі нововведень. - капіталістичний метод виробництва (необхідність тривалого часу виробництва елементів основного капіталу) і принципи акселерації. - початкові імпульси і поширення циклічних рухів, зумовлене структурою економіки. . вплив факторів на розвиток сільського господарства - взаємозв'язок економічних змінних — економетричні моделі. - роль підприємництва.

Література

1. Соловйов А. Циклічність, як особливість інноваційного розвитку агропромислового виробництва. – Конференція 4-5 10.2012 г.
2. Митчелл У. Экономические циклы. Проблема и постановка. – М.; Л.: Госиздат, 1930. – 264 с.

3. Хансен Э. Экономические циклы и национальный доход / Э. Хансен / – М.: Иностран. лит-ра, 1959. – 760 с.
4. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. – М.: Прогрес, 1982. – 401 с.
5. Шиян Д. В. Циклічність у формуванні сталого розвитку сільського господарства : монографія / Д.В. Шиян / Харк. нац. аграр. ун-т ім. Докучаєва. – Харків: ХНАУ, 2011. – 308 с.
6. Шиян Д.В. Аграрні та економічні цикли: теорія та практика/ бюлетень міжнародного економічного форуму, 2010 №1(3) Том 2.

***Annotation.** The article deals with the problem of improvement of the general definition of the economic cycle and approaches to its classification. Special attention is paid to identifying concepts and classifications of the economic cycle to date. On the basis of these approaches to understanding the cycles of the economy had improved the general definition of the economic cycle. Also paid attention to the classification of elements of the theory of the cycle, which was further expanded on the basis of the classification A. Hansen. Deepen the traditional classification of the economic cycle in duration due to its detail (on competitiveness and distribution sphere) and expanded by the elements of the theory of the cycle. The conclusion is made that to trend does not lose its relevance.*

***Keywords:** economic cycle, classification of cycle, concept of economic cycle.*

УДК 336

Череп О.Г., К.е.н., доцент
Торгашов П. В.

ДВНЗ «Запорізький національний університет»

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

***Анотація.** Досліджено структурні елементи фінансового менеджменту комерційного банку. Встановлено значимість та необхідність фінансового менеджменту в банківському управлінні. Визначено проблемні питання реалізації стратегічного управління банком. Розроблено структуру системи фінансового менеджменту кредитної організації. Запропоновано класифікація фінансового банківського менеджменту в залежності від чинника тимчасовості цілей*

***Ключові слова:** банківський фінансовий менеджмент; стратегічне управління; тактичне управління; карта цілей фінансового менеджменту; ієрархія принципів; управління кредитною організацією.*